

ՎԱՐԴԱՆ Ծ. ՎՐԴ. ՏՆՐ-ՍԱՀԱԿՅԱՆ

(Թրիլիսիի վանական Ս. Գեորգ եկեղեցու վանահայր)

ՍՍՈՄ ՔՐԻՍՏՈՆՅԱ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻ ԵՎ ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԱՅԼ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄՈՍԿՎԱՅԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹՅԱՆ ԿՈՆՖԵՐԵՆՑԻԱՅՈՒՄ

րաստանի հայոց թեմական խորհրդի անունով Մայր Աթոռից ստացած հեռագիրը հայտնում էր Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի առաջիկա ուղևորությունը դեպի Մոսկվա՝ մասնակցելու այնտեղ կայանալիք ՍՍՌՄ քրիստոնյա եկեղեցիների և կրոնական այլ կազմակերպությունների ներկայացուցիչների կոնֆերենցիային՝ նվիրված խաղաղության պաշտպանության հարցերին, որի կազմակերպումն իր վրա էր վերցրել Մոսկվայի և Համայն Ռուսիո Պատրիարք Նորին Սրբություն Ալեքսին:

Հեռագիրը միաժամանակ հայտնում էր, որ մեզ մեծ պատիվ է շնորհվել՝ լինել Վեհափառ Հայրապետի շքախմբում:

Մայիսի 4-ի ուշ երեկոյան Երևան—Մոսկվա գնացքով Թրիլիսիի կայարանում կանգ առավ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոս Գեորգ Զ-ը իր շքախմբով:

Կանգառի միջոցին Վեհափառ Հայրապետին դիմավորելու համար վագոն բարձրացան Վրաստանի հայոց թեմական խորհրդի անդամները, որոնց հետ ծերունազարդ Հայրապետն ու գերաշնորհ տեր Վահան արքեպիսկոպոսը աշխույժ զրույց ունեցան՝ ծանոթանալով թեմի գործերին:

Միանալով թանկագին հյուրերին և լրացնելով շքախմբի կազմը, մենք գրավեցինք փափուկ վագոնի մեզ հատկացված մասնաբաժինը:

Անսահման ուրախություն պատճառեց մեզ Վեհափառ Հայրապետի առողջական վիճակը, որի մասին ինքը, Վեհափառը, արտահայտվում էր գոհունակությամբ:

Ամբողջ ճանապարհին վայելելով Վեհափառի սիրալիր ուշադրությունը և ունկնդրելով նրա կենսուրախ զրույցները, երեքօրյա ճանապարհորդությունը անցկացրինք անհուն բերկրանքով, որպիսի տպավորությունները միշտ վառ կմնան մեզանից յուրաքանչյուրի սրտում:

Ի վերջո երեք օրվա մեր ճանապարհորդությունը հասավ իր վախճանին. գնացքը մոտեցավ մեր մեծ Հայրենիքի մայրաքաղաքին՝ Մոսկվային: Մեր գնացքը ավարտեց իր երկար ուղին:

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին դիմավորելու համար վագոն բարձրացավ Մոսկվայի և Համայն Ռուսիո Պատրիարք Ալեքսիի պատգամավորությունը՝ Պրավոսլավ եկեղեցու ականավոր գործիչներից մեկի՝ հայտնի հոգևոր միտրոպոլիտ Նիկոլայ Կրուտիցկու գլխավորությամբ: Սիրալիր ողջագուրանքից հետո, գերաշնորհ միտրոպոլիտը թևանցով արած Նորին Վեհափառությունը, իջան վագոնից կայարան, իսկ այնտեղից ավտոներով տեղափոխվեցինք մայրաքաղաքի ամենատառջնակարգ նորակառույց հյուրանոցներից մեկը: Մենք բոլորս Մոսկվայի և Համայն Ռուսիո Պատրիարք

Հայ Եկեղեցու պատգամավորությունը կոնֆերենցիայի մյուս պատգամավորների հետ Զագորսկում

Նորին Սրբութիւն Ալեքսիի հյուրերն էինք համարվում:

Համաձայն մշակված ծրագրի, համագումարը բացվելու էր մայիսի 9-ին, առավոտյան ժամը 11-ին, ռուսական հոգևոր կենտրոն Զագորսկ քաղաքում՝ Հոգևոր Ճեմարանի շէնքում: Այդ օրը մեզ տանող ավտոները սլացան դեպի Զագորսկ, որը գտնվում է Մոսկվայից 75 կիլոմետր հեռավորության վրա:

Հոգևոր Ճեմարանի ընդարձակ սրահներում ու դահլիճներում սիրալիր իրար էին ողջունում 18 ազգութիւնների և կրոնական 34 համայնքների ներկայացուցիչների բազմաթիւ պատգամավորներ՝ իրենց շքախմբերի անդամների հետ: Բոլորն էլ համակված էին մի ընդհանուր համամարդկային գաղափարով, որը ջնջել, փերացրել է բոլոր արգելքները, բոլոր արհեստական խոչընդոտները — այդ խաղաղության պաշտպանութիւնն էր:

Ներկա էին նաև բազմաթիւ հյուրեր, սովետական և արտասահմանյան թերթերի թղթակիցներ:

Հանդիսավոր իրադրութեան մեջ համագումարը բացված հայտարարեց Մոսկվայի և Համայն Ռուսիո Պատրիարք Նորին Սրբութիւն Ալեքսին, որի երևալն ամբիոնի վրա առաջացեց ներկաների քուռն ծափահարութիւնը:

Իր բացման ճառում Պատրիարքը հայտարարեց, որ այս նշանակալի համագումարի նախաձեռնութեան պատիւը պատկանում է Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոս Տ. Տ. Գեորգ Զ.ին. նա է հուշել նման կոնֆերենցիա հրավիրելու գաղափարը:

Ընտրվում է գործնական նախագահութիւն, որի կազմի մեջ մտան Մոսկվայի և Համայն Ռուսիո Պատրիարք Ալեքսին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գեորգ Զ.ը, Համայն Վրաստանի Կաթողիկոս Մելքիսեդեկը, Անդրկովկասի մահմեդականութեան հոգևոր պետ Շեյխ ուլ-Իսլամ Ալի-Ջադեն և ուրիշներ:

Խաղաղութեան և ժողովուրդների միջև համագործակցութեան հարցի վերաբերյալ մեծ ու բովանդակալից ճառով հանդես եկավ միտրոպոլիտ Նիկոլայ Կրուտիցկին՝ շեշտելով Ուղղափառ Եկեղեցու կատարած դերը ընդհանուր խաղաղութեան գործում և իր անձնական մասնակցութիւնը՝ զանազան երկրներում այդ հարցի վերաբերյալ կայացած համագումարներում, որպէս խաղաղու-

թեան պաշտպանութեան Համամիութենական կոմիտեի անդամ:

Ամբիոնի վրա է Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսը:

Խաղաղութեան դատի քերմ պաշտպան Հովակիմոսը բովանդակալից և փաստերով հաղեցած իր ճառով ընդգծեց այն փառահղ ուղին, որ անցել է Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին՝ քարձր պահելով խաղաղութեան դրոշը: Նորին Սրբութիւնը կոնֆերենցիայի մասնակիցներին ծանոթացրեց այն խոշոր աշխատանքի հետ, որը ներկայումս կատարում է մեր Եկեղեցին՝ աշխարհի բոլոր ծայրամասերում՝ ընդհանուր խաղաղութեան ու ժողովուրդների միջև համագործակցութիւնն ամրապնդելու համար:

Քրիստոնեական հնագույն Եկեղեցու Պետիւլթը ներկաներն ընդունեցին բուռն ծափահարութիւններով:

Զանազան լեզուներով ելույթներ ունեցան կրոնական բոլոր հոսանքների ներկայացուցիչները, որոնք համագումար էին ժամանել աշխարհի բոլոր կողմերից, ի թիւս որոց Հունդիայից, Դանիայից, Արևմտյան Եվրոպայի շատ երկրներից, մինչև անգամ քուղայական կրոնի ներկայացուցիչները:

Թվում էր, թե ոչինչ անհասկանալի չկա այդ բազմազան լեզուներից և ոչ մեկում: Բոլոր ներկաների ու հետտորների դիմբերին դոհունակութեան փալլ վար, մեծ և շնորհակալ գործ կատարելու խոշոր շեշտվածութիւն, աստվածային մեծ պատգամն իրագործելու ազնիւ վճիռ — «Խաղաղութիւն ամենեկուն»:

Եւ Զագորսկում կայացած համագումարը այդպէս էլ որոշեց — «Խաղաղութիւն ամբողջ աշխարհին»:

Համագումարն ունեցավ երեք նիստ՝ մայիսի 9-ին, 10-ին և 12-ին: Վերջին նիստում, ներկաների բուռն ծափահարութիւնների ներքո, ընդունվեց ողջունի նամակ խաղաղութեան մեծ դրոշակակիր Բ. Վ. Ստալինին:

Համագումարը ծավալուն Դիմումով կոչ արեց աշխարհի բոլոր ծագերում աշխատող հոգևորականներին՝ ուժեղացնել խաղաղութեան ամրապնդման պայքարը և անել ամեն հնարավորը այդ սրբազան գործը ամուր հիմքերի վրա դնելու համար:

Մայիսի 11-ին համագումարի բոլոր մասնակիցները հրավիրված էին Մոսկվայի

Պատրիարքական տաճարը պատարագի: Յերեկվա ժամը 11-ին թագմաթիվ ավտոներով հյուրերը կանգ առան հոյակապ տաճարի առջև, ուր նրանց դիմավորելու էին ելել ռուս բարձրաստիճան հոգևորականներ: Տաճարի շուրջը, մերձակա փողոցներում և բուն տաճարում խոնված էր հավատացյալների հոծ բազմություն: Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու պատգամավորությանը հատկացված էր առանձին տեղ տաճարում: Մեր շքախումբը նկատելի կերպով վայելում էր ներկաների սիրալիր ուշադրությունը:

Պատարագից հետո, տաճարում ներկա եղող հավատացյալները ջերմագին ողջույններով ուղեկցեցին բոլոր պատգամավորներին՝ առաջացնելով խիստ ջերմ և հուզիչ տեսարան:

Համագումարն ավարտելուց հետո, Հոգևոր Ճեմարանի ընդարձակ դիհլիճներից մեկում կայացավ համերգ՝ մայրաքաղաքի երաժշտական լավագույն ուժերի մասնակցությամբ: Ելույթ ունեցավ Հոգևոր Ճեմարանի ուսանողների և Հոգևոր Սեմինարիայի սաների երգեցիկ խումբը՝ ղեկնւտ Ի. Ն. Ակսիոնովի ղեկավարությամբ: ՌԱՅՍՌ և Հայկական ՍՍՌ ժողովրդական արտիստ Պավել Լիսիցյանն է միջի այլ համարների, սքանչելի կատարումով երգեց հայկական հանրածանոթ «Միծեռնակ»ը:

Այստեղից մեզ առաջնորդեցին վանքի թանգարանը, ուր խնամքով պահված են հնադարյան եկեղեցական սրբազան անոթներ, զգեստներ, սրբանկարներ: Մեր ուշադրությունը գրավեց ապակեպատ պահարանում խնամքով պահված հայկական մի խաչ՝ 1237 թվականի գործ:

Մյուս օրը, մայիսի 13-ին, համագումարի մասնակիցները հրավիրված էին մեր իջևանած հյուրանոցի ընդարձակ սեղանատունը, ուր Մոսկվայի և Համալս Ռուսիո Պատրիարք Ալեքսի Կազմակերպել էր ճոխ հյուրասեղան:

Հաջորդ օրը, մայիսի 14-ին, ՍՍՌՄ Մինիստրների Սովետին կից Կրոնական գործերի խորհրդի նախագահ Պոլյանսկու և Պրավոսլավ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ Կարպովի հրավերով «Նացիոնալ» հյուրանոցի սեղանատանը տեղի ունեցավ ճաշկերույթ, ի պատիվ արտասահմանյան եկեղեցական գործիչների:

Համագումարի մասնակիցների համար, Մոսկվայի և Համալս Ռուսիո Պատրիարքարանի աշխատողների նախաձեռնությամբ կազմակերպվեցին մի շարք էքսկուրսիաներ՝ մայրաքաղաքի տեսարժան վայրերին և նորակառույցներին ծանոթանալու համար:

Համագումարի մասնակիցները ամբողջ կազմով, մի ամբողջ օր շրջեցին մոսկովյան հռչակավոր Կրեմլը և հմուտ էքսկուրսավարի ռեկեցություններով ծանոթացան այն մի ամբողջ շարք պատմական հուշարձաններին ու թանգարանային հավաքածուներին, որոնցով այնքան հարուստ է Կրեմլը: Թանգարաններից մեկում էքսկուրսավարը, նկատելի սիրալիրությամբ, Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու պատգամավորության ուշադրությունը հրավիրեց այն ականակուտ գահի վրա, որը Հին-Ջուղայի հայերը նվիրաբերել են Ալեքսեյ Ֆեոդորովիչ կայսեր:

Մյուս օրը հերթական այցելությունը կատարեցինք դեպի ռուսական կերպարվեստի հռչակավոր թանգարանը՝ Տրետյակովսկու պատկերասրահը: Եղանք նաև Լենինյան լեռներում, ուր կառուցված է մեր ժամանակի խոշորագույն շենքերից մեկը՝ գիտությունների հիասքանչ պալատը: Այստեղ տեղավորվելու է Լոմոնոսովի անվան Մոսկվայի Պետական համալսարանը, իր բազմաթիվ լաբորատորիաներով ու փորձակայաններով: Տասնյակ հեկտարներ գրավող այս շենքը մի վիթխարի կոթող է, որ պատկառանք է պատճառում դիտողին և խորհրդանշում սովետական կառուցողական տեխնիկայի ամենակարող հզոր թափը, ռուս մեծ և ազնիվ ժողովրդի ստեղծագործական տաղանդը: Այնուհետև գնացինք Վ. Ի. Լենինի դամբարանը:

Ամեն տեղ պատգամավորությունը հանդիպում էր մայրաքաղաքի բնակչության սիրալիր և հոգատար վերաբերմունքին, նրա ջերմ ընդունելությանը: Թանգարաններում, թատրոններում, նկարասրահներում, ամենուր, հոգևորականների նկատմամբ ցուցաբերվում էր բացառիկ հարգանք:

Մոսկվայի մետրոն իր ստորերկրյա պատնեներով, ժամանակակից տեխնիկայի ամենախիզախ և ամենաբարդ նվաճումների փարթամությամբ, սրահների գեղարվեստական հարուստ ձևավորումներով, քանդակների առատությամբ և թագմազանությամբ, լույսերի, բազմերանգ մարմարների, զար-

դանկարների կատարելութամբ անջնջելի տպավորություն թողնեց բոլորիս վրա:

Ամենուր զգացվում է խաղաղությունն ամբողջությամբ մեծ զարկը, որ Մոսկվայում տրոփում է արտակարգ թափով:

Ի վերջո, մայիսի 15-ին մենք հրավիրվեցինք վաչելելու հաճույքը մի աննման ուղեվորություն, որը կատարեցինք Մոսկվա-Վոլգա ջրանցքով: Մեզ հնարավորություն տրվեց մոտիկից դիտելու և ծանոթանալու այն բարդ ու աննման տեխնիկային, որով այնքան առատորեն հագեցված է այդ մեծ ջրոպին:

Շոգենամի վրա հյուրերը վաչելեցին ճաշկերույթ, որը նախորդների նման անցավ չիրձ քարեկամության և փոխըմբռնման մթնոլորտում: Արտասահմանյան պատգամավորներից ոմանք իրենց բաժակաճառերում խոսեցին իրենց տպավորությունների մասին, շեշտելով կրոնի և Եկեղեցու լիակատար ազատության փաստը ՍՍՄՄ-ում, որի մասին իրենց մոտ հաճախ միտումնավոր զրպարտություններ են հերյուրում մարդատեցության սև ուժերը, պատերազմի հրեժիգների կամակատարները:

Մայիսի 15-ի երեկոյան Մոսկվայի և Հա-

մայն Ռուսիո Պատրիարք Ալեքսին, իր շքախմբով, այցելեց Ամենայն Հայոց Վեհապառնիկոս Գեորգ Զ-ին՝ հյուրանոցում: Մտերմական այս զրույցի ժամանակ կարելի էր տեսնել՝ թե որքան սիրալիր է ու անկեղծ եկեղեցու երկու Պետերի փոխհարաբերությունը: Վեհապառնիկոս իր խորին շնորհակալությունը հայտնեց Նորին Սրբություն Ալեքսին՝ իր և իր հոգևորականության ցուցաբերած բացառիկ ուշադիր վերաբերմունքի համար Հայոց եկեղեցու պատգամավորության նկատմամբ:

Մայիսի 16-ից հետո համագումարի մասնակիցները սկսեցին մեկնել իրենց տեղերը: Վեհապառնիկոս Հայրապետը իր շքախմբով մեկնեց Մոսկվայից Մոսկվա-Նրևան ճեպուղիով գնացքով, մայիսի 21-ին:

Մենք հրաժեշտ տվինք մեր մեծ Հայրենիքի մայրաքաղաք Մոսկվային՝ մեզ հետ տանելով վառ հիշատակն այն հոգեթով օրերի, որ անցրինք խաղաղության վեհ դործի համար մի սիրտ, մի մարդու նման պայքարի ելած մեր բազմալեզու կարգակիցների հետ միասին:

Տեղը քոզ հաստատուն խաղաղություն պարզեի աշխարհին, ամեն:

